

Erik Moltke:

De inciterende, inspirerende guldhorn¹

Guldhornets billeder. Tydet af Gunnar Sneum. Gyldendal 1976. 130 pp., flere ill.

Lad en anmeldelse af en guldhornsbog indledes med et citat fra »Danmarks runeindskrifter« 1942: »Kun historisk interesse har de talrige ældre forskeres tolkningsforsøg af figurer og runer; som eksempler på deres forskellige resultater kan nævnes, at hornene er blevet gjort til blæseinstrumenter, drikkehorn, offerhorn, kornmål, kalenderhorn etc. Figurernes skal snart have givet astronomiske, snart alkymistiske oplysninger; flere har udlagt dem på et etisk vis« etc. etc. Faktisk kunne man gentage disse ord på den nyere, den sidste menneskealders guldhornslitteratur; her drages de forskelligst forskere, lærde og læge, mod de gådefyldte guldhorn, og som om guldhornene ikke havde gåder nok i sig selv, konstruerer man 'selvskabte' gåder.²

Det er faldet i min lod at anmelde eller i alt fald omtale ikke mindre end syv guldhornsbøger: *Wilhelm Wanscher: Kivik Guldhorn og Edda*. Kbh. 1935³, – *Hans Brix: Guldhornene fra Gallehus*. Kbh. 1949⁴ – *Johannes Brøndsted: Guldhornene*. Kbh. 1954⁵ – *Willy Hartner Die Goldhörner von Gallehus*. Wiesbaden 1969⁶, og i skrivende stund er der kommet en opfordring fra Journal of English and Germanic Philology til at anmelde John L. Greenway: *The Golden Horns. Mythic Imagination and*

the Nordic Past. Sig ikke, at der ikke er grøde i guldhornsdiskussionen. I den ovenfor nævnte recension af Brix er kort omtalt bidrag af *Axel Nielsen* og *Svend Aage Bay*, der ikke tilføjer forskningen noget nyt, samt – fyldigere – Gallehushornenes bilder af den finske kunsthistoriker, *Lars-Ivar Ringbom*. Det kan bemærkes, at alle de nævnte, bortset fra A. Nielsen og Bay alle er professorer, men faktisk kun én fagmand: Ringbom; Wanscher er arkitekturhistoriker, Brix litteraturhistoriker og Hartner vistnok atronom. Arkæologen Brøndsted har ikke givet noget selvstændigt bidrag til indskriftens eller billedernes forståelse.

Det er interessant at se, hvad disse vidt forskellige lærde har fået ud af deres strejftog uden for deres eget fag. *Wanscher* gjorde både indskriften på 1754-hornet (det med runeindskrift) og figurerne på det og 1639-hornet (det uden runer) til ægyptiske. Runeindskriften på 1754-hornet lyder som bekendt:

ek hlewagastir holtijar horna tawido
Jeg Lægæst Holtes søn gjorde hornet

Hos Wanscher bliver stakkels Lægæst skilt ud i rå hri uåg gsti (udtalt hler-vag-gest) og oversat [Jeg] leder af uag-løbet, [store øverste, hornet smedede]. Man véd ikke, om man skal le eller græde over denne håbløse læsning og tolkning; den minder mest om den navnkundige Slagelse-organist »Runerasmussens« tolkninger, fx. en passus på Glavendrupstenen: ala saulua

1. *Guldhornets billeder. Tydet af Gunnar Sneum, Gyldendal, 1976, 130 s., ill., kr. 115.*

2. Erik Moltke – Guldhornsgåder – de rigtige og de selvskabte, i *Årb. f. nord. Oldkynd.* 1972 s. 135–50.

3. Erik Iversen (ægyptolog) og Erik Moltke, i dagbladet *Politikens kronik* 29. marts 1935.

4. *Fortid og Nutid* 1950 s. 194–99.

5. *Smst.* 1955 s. 311–22.

6. *Scandinavica* XI 1972 s. 139 – med svar fra forf. og replik fra recesenten.

gopa, som han oversatte: Allah, frels go-
terne, eller guldhornsindskriften:

	Hol	tinga z horna	tavido
dvs.	Hols	Thing-horn	(fabriksted)
	ek	hle daga	stiz
	Jeg	standser i dag	gry

Hans Brix søger billedforklaringen i gallisk og gallogermansk mytologi med romersk og orientalsk indslag, hvor det lange horns billeder synes at udtrykke en kult-højtid, men Lægæst på sit (yngre) horn hædrer jagtherren Wotan og andre guder, Thonar og Ty; på den sidste ring ser Brix et billede af Kristus, »den ofrede Gud, set med forbavtede Krigerøjne«, og hans tre modstandere: en bueskytte, en mand med to knive samt en løbende mand.

Ringbom finder løsningen på billedgæderne i senere tiders fastelavnsoptog, hvori urgamle hedenske traditioner var bevaret, en tese som efter Brøndsteds og nærværende recensents mening giver et realistisk grundlag at arbejde videre på. *Willy Hartner* læser *figurene* i 1639-hornets øverste ring som *runer* og får følgende indskrift ud af det:

luba horns ens hielpa hjoho

hvilket oversættes:

»[Der Zaubertrank dieses Horns möge [ich] helfen der Gemeinschaft [Sippe].«

Atter véd man ikke, om man skal le eller græde over dette »urnordisk« og dets eventyragtige, »Hoffmannske« indhold. Forfatterens filologiske kundskaber stemmer ikke forventningerne til hans billedtolkning særlig højt: Den former sig som en ejendommelig blanding af astronomi og oldnordisk gudelære, og der tillægges guldhornenes mester (der må have studeret i Østen?) snævre forbindelser med hellenistiske og senere islamisk astronomi og astrologi. Nogle af figurerne er stjernebilleder – andre ikke, lidt efter behag – med et islæt af personer fra Eddaens mytologi, og de viser, at hornene er sat i gang efter den totale solformørkelse 16. april år 413.

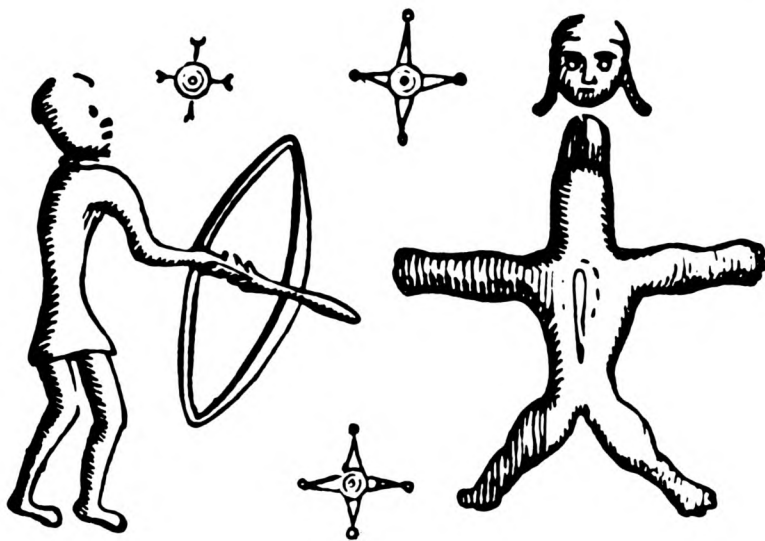
Det gælder imidlertid om alle disse teser, at de falder på deres subjektivitet, de åbenlyse mangler i de fremsatte »systemer«, men også i høj grad på forskernes manglende kendskab til guldhornslitteraturen og de oplysninger, denne giver om pålideligheden af Worms kobberstik (og metal-snittet i hans Monumenta) samt Kryssings, Frosts og Paullis træsnit af de to horn. Blændet af en tyrkertro på deres eget »system« kaster forskerne sig ud på det dybe vand og trodser alle de grundregler, der gælder inden for deres eget fag. Nogle af dem udviser en rørende naivitet over for hvor meget eller hvor lidt man tør lægge i tegninger fra 17. og 18. århundrede, da man på langt nær stillede de samme krav til 'arkæologisk' nøjagtighed som vor tid. Worms (dvs. kobberstikkeren Simon de Pas') kobberstik er, set med vore øjne, brandunøjagtigt; men selv dets mest graverende fejl indgår tvangfrit i de fremlagte systemer.

Hvordan er nu Gunnar Sneums billedtolkning? Titlen lyder jo: »tydet af G. S.«, ikke tydningsforsøg eller bidrag til tydning, altså knap så beskeden som Hans Brix – vor lærde litteraturkritiker og med stor sans for humor –. Som motto på sit titelblad satte han: Quid Saul inter prophetas? , og han slutter med at mene, at en del, måske ikke så få iagttagelser »er blevet fremsat, der ikke har været gjort før, og som er af Holdbarhed. Hvilket bør kunne bevæge Tempeltjenerne til at bære over med en ubuden Tolder«. Hertil føjede jeg i min anmeldelse: »Men enhver ærlig forsker, som har de rette forudsætninger, er en tempeltjener.« Er Gunnar Sneum det?

Ifølge G. S. har guldhornenes mester, Lægæst, været til forelæsninger i den ægyptiske by Alexandria (jfr. Hartner ovenfor), bl. a. for at skaffe sig oplysninger om det, hans billeder på hornene handler om: »det enkelte menneskes urgamle problemer sådan, som det også optræder i folkeslagenes mytologier.« »Det er muligt«, skriver G. S. videre, »at en af deltagerne hed Lægæst, og at det var ham, der kom hjem til Gallehus fra Alexandria med bil-

I den urgamle billedsymbolik, der endnu var i live på guldhornenes tid, var dyret symbol for både den menneskelige sjæl, anima, og for verdenssjælen. Den hals-huggede dyrekrop på billedet er imidlertid et symbol for „udyret“. Andre steder på hornet er det skildret som kentauren, men her fremstilles det som en mellemting mellem menneske- og dyrekrop.

Ved initialriterne indleder folkeslagenes unge en proces, der skal frigøre bevidstheden fra naturens indadvendte, drømmende liv. På hornene sker frigørelsen, efter gammel tradition, i sjette trin.

Billedudsnit fra runehornets midterste ring. Fra Gunnar Sneums bog side 32. Sammenlign hans tekst og udlægning med R. Paullis side 226.

leder fra Ægypten, Grækenland, Indien og måske fra israellitternes hellige skrift.«

Mens Hartners tolkning som nævnt hviler på en uforgribelig blanding af astrologi, astrologi og germansk mytologi, er grundlaget for G. S.s tolkninger nærmest en hjemmelavet filosofi, hvori blander sig mysticisme, alkymi, shamanisme, indiske religioner, urkristen kunst m. m., og i tid strækker hans sammenligningsmateriale sig fra den græste oldtid (de 10.000 år gamle hulemalerier) og op til nutiden og i sted fra Mexiko over Europa til Indien. Der er citater fra mester Eckehard, Swedenborg, Ludvig Fejlberg, Knud Rasmussen, Anker Larsen, et par indiske bøger m. fl.

Det er åbenbart ikke en videnskabsmand med strenge videnskabelige regler, vi har for os, men en forelsket dilettant, der har læst sit stof grundigt og – forlæst sig.

Ligesom de tidligere forskere bestemmer G. S. kort og godt, hvad hver ting, hver figur forestiller og symboliserer. Det er altid soleklart for ham selv, men som regel anstrengende uklart for læseren. Om

rytteren med spyddet i 1754-hornets tredje ring fra oven siges, at da han er i selskab med den indiske kundalinaslange(!?), er det ikke umuligt, at han er selve kong Arjuna før hans berømte slag. Spyddet er symbol på viljen (men den har han ikke). Hjorten er den tørstende hjort med tungen ud af halsen (skrigende efter vandstrømmene?) – hvorfor er det ikke den af jægeren fældede hjort? – De korslagte mænd – i G. S.s filosofiske system er det kun én mand i splid med sig selv – holder ifølge G. S. hver en mønt i den ene hånd, og den bliver der gjort meget ud af; den mulighed, at den lille runde figur i hånden skulle være en nitnagle til at holde figuren fast til underlaget med, er næppe faldet forf. ind; det er nok for jordbundet en tanke. – Dyret med hoved i begge ender er et æsel. Der gøres meget ud af, i hvilken retning de vinkelformede skæl, fx. i fiskene, vender – svarende til at Hartner begyndte at tælle takkerne i trambulerstikkene langs ringenes rande. – Manden med hesten i fjerde ring fra oven på 1754-hornet holder i hånden en bue-ard, med hvilken

han vil pløje sin ager (!). En kornsegl er det naturligvis ikke. *Den drømmende kvinde* ser man i 1754-hornets mindste ring: bueskytten sigter på en dyrekrop, over hvilken der er anbragt et kvindehoved, efter hvilken beskrivelse der kommer en lang filosofisk forklaring: Dyrekroppen har (på ryggen) en moderåbning (!?), der hentyder til urmoderen, som forløser sine børn som 12–14-årige. Men i billedteksten står, at *den halshuggede dyrekrop* er symbol på udyret, der andre steder er skildret som en kentaur. Forstå det, hvo som kan.

Man kunne blive ved, fra første til sidste side; men nu er der al god grund til at stoppe al denne subjektive, forvirrede snak og foreholde G. S., at han her, som andre forskere og andre steder, har forsømt at læse sin litteratur ordentligt, dvs. studeret. Hvis han havde læst, hvad selveste tegneren, Paulli, skriver om dette motiv – han kunne have sluppet let til det ved at læse min anmeldelse af Brøndsted – måtte han i nogen grad have omtolket sin udlægning. »Halsen paa det Dyr«, skriver Paulli i sit kildeskrift, »som . . . staar ved Menniske-Hovedet, er i sig self saa ophævet, at man til Nød kunne trække en Traad derigennem . . . Dette Dyr *haver kiendeligen Øyen, Mund og Kløer*. Men i den Forkortning, udi hvilken det ved aftegningen er tagen, synes de, endogsaa (paa Hornet self) u-kiendelige«, hvorefter Paulli samvittighedsfuldt tilføjer, at han har *fjernet menneskehovedet lidt fra dyresnuden* »paa det ey nogen maatte ansee det for en Menniske-Krop«.

Et andet groft eksempel på G. S.s manglende fortrolighed med sit emne er »menneskeknoglerne« i 1639-hornets nederste ring. G. S. vil næppe kunne åbne en nyere bog om guldhornene, hvor dette emne ikke er berørt, og hvor det er slået fast, at der ikke er tale om knogler, men om 'stave', der i øvrigt i afstandsmæssig henseende er tegnet forkert.

Ligeså afslørende er det, at det ikke spiller nogen rolle for G. S.s tolkninger, at den korslagte mand på Worms stik har den liggende mand foran den stående, mens Paullis snit af 1734-hornet har den stående

mand forrest. Her fortæller Paulli, at den liggende mand *også* på 1639-hornet ligger *bagved*. De parallelle »mavesår«, offerkni-vens snitsår, er med andre ord illusoriske.

Et system, der ligeså legende let kan tolkes og udlægges på falsk grundlag som på rigtigt, er ikke noget system. G. S.s system og godtkøbs mysticisme eksisterer bestemt ikke på guldhornene fra Gallehus, og næppe andre steder end i G. S.s egen hjerne. Hvis så endda hans filologiske bidrag havde været i orden, kunne man måske tilgive noget; men de er næsten værre end billedtolkningerne. For det første har han endnu ikke opdaget, at det for mere end en menneskealder siden blev påvist, at læsningen holtiingar skulle erstattes med holti-jar, ligesom fundet af Stenmagle-æskens endegyldigt slog fast, at tawido betyder: jeg gjorde, således at G. S.s forslag: tawido = fuldbragte eller oprejste, er dødfødte, selv om Lægæst derved bliver en hellig ånd, en 'frelser' i stedet for en guldsmed eller en rigmand. G. S.s filosofiske anhang om den store Jellingstens billeder skal jeg lade ligge og i stedet tillade mig at henvise til en nylig på forlaget Forum udkommet bog, der hedder Runerne i Danmark. Det er nu godt at vide en lille smule om runer, når man vil skrive om runer, og lidt iconografisk viden i germansk og senromersk billedkunst er heller ikke af vejen.

Det er en smuk og meget vel tilrettelagt bog, og den er faktisk sjov at læse. Det er synd, at den ikke giver noget positivt bidrag til guldhornforskningen.

Claus Bjørn: Viggo Sjøquist om P. Munch

Den politiske biografi har ikke mange dyrkere blandt danske historikere. Ser man tilbage over f. eks. blot de sidste 200 års danske historie, hvor kildematerialet dog ofte flyder så rigt, at man kan komme ind på livet af de mere fremtrædende skikkelser, er det bemærkelsesværdigt, hvor få politiske personligheder, der har fået deres liv og indsats behandlet. Der foreligger